

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 11.1.2012
COM(2011) 941 galīgā redakcija

ZALĀ GRĀMATA

Ceļā uz karšu, interneta un mobilo maksājumu integrētu Eiropas tirgu

(Dokuments attiecas uz EEZ)

1. IEVADS

Lai patērētāji, mazumtirgotāji un uzņēmumi varētu gūt maksimālu labumu no vienotā tirgus, izšķirīga nozīme ir drošiem, efektīviem, konkurētspējīgiem un novatoriskiem elektroniskajiem maksājumiem, un to nozīme vēl vairāk pieaug, pasaulei pārejot no tirdzniecības klātienē uz e-komerciju. Pamatos mainās preču un pakalpojumu pirkšana Eiropā. ES pilsoņiem un uzņēmumiem kļūstot arvien aktīvākiem ārpus savas izcelsmes zemes, viņu ikdienu ievērojami atviegļina elektroniskie maksājumi, kas darbojas pāri robežām. Gūstot jaunus panākumus privātklientu maksājumu jomā, Eiropai ir iespēja pirmajai parādīt, ko nākotnē nozīmēs "izdarīt maksājumu" — vienalga, vai ar maksājumu karti, internetā vai pa mobilo tālruni.

Pirmais būtiskais solis šajā virzienā ir vienotā euro maksājumu zona (*SEPA*), kas balstās uz priekšnoteikumu, ka visā ES nedrīkstētu būt atšķirības starp pārrobežu un iekšzemes elektroniskajiem privātklientu maksājumiem¹ euro. Projekts *SEPA* aptver galvenos privātklientu maksājumu instrumentus: naudas pārvedumus, tiešos debetus un maksājumu kartes. Uz šāda pamata *SEPA* būtu jābūt trampilnam konkurētspējīgu un novatorisku Eiropas maksājumu tirgus izveidei divos veidos. Pirmais attiecas uz tiešsaistes jeb interneta maksājumu (e-maksājumu) un mobilo maksājumu (m-maksājumu) arvien pieaugošo proporciju. Masveidīgā viedtālrunu uzņemšana lietošanā maina maksājumu ainu un ģenerē jaunus maksājumu lietojumus, piemēram, elektroniskos makus, kas aizstāj kabatas portfeļus un fiziskās kartes, vai virtuālās sabiedriskā transporta biļetes, kas glabājas mobilajā tālrunī. Visu Eiropu aptverošie *SEPA* instrumenti te var būt par pamatu vairāk integrētiem un drošākiem maksājumu jauninājumiem. Otrkārt, pašreizējos *SEPA* vajadzībām izstrādātos standartus un noteikumus var attiecināt arī uz maksājumu instrumentiem citās valūtās, tādējādi maksājumu iekšējā tirgus robežas pārbīdot tālāk un aptverot darījumus, kuru valūta nav euro.

Ieguvumus, ko dod spēcīgāka tirgus integrācija, lielākoties rada šādi četri virzītājspēki:

- 1) *Lielāka konkurence* — tīklveida nozarē, kāda ir maksājumi, integrācija atviegļina piekļuvi tirgum jaunpienācējiem vai konkurentiem no citām dalībvalstīm. Uz kopīgu atvērtu standartu pamata pakalpojumu sniedzēji varētu piedāvāt savus maksājumu risinājumus vairāk nekā vienā valstī. Tas paplašinātu viņu komercdarbības bāzi un tādējādi radītu papildu motivāciju inovācijām. Rezultātā pakalpojumu sniegšanas izmaksas un cenas konverģētu uz leju. Bez tam lielāka konkurence mazinātu divu pašreizējo starptautisko karšu shēmu kundzību maksājumu tirgū.
- 2) *Plašāka izvēle un pārredzamība patērētājiem* — paplašinoties konkurējošu pakalpojumu klāstam, maksājumu lietotāji varētu izvēlēties tos maksājumu instrumentus un sniedzējus, kas vislabāk apmierina viņu vajadzības. Šobrīd patērētājiem bieži nav redzams, ar kādām izmaksām ir saistīta viņu izdarītā izvēle². Slēpto izmaksu dēļ bieži tiek izmantota visdārgākā maksāšanas metode un izmaksas

¹ Privātklientu maksājumi ir noteikti kā maksājumu darījumi, kuros vismaz viena no darījuma pusēm (t. i., maksātājs, saņēmējs vai abi) nav finanšu iestāde. Līdz ar to privātklientu maksājumi ir visi maksājumu darījumi, kas nenotiek starp divām bankām.

² Tam par iemeslu ir sarežģītās maksas starp dažādiem maksājuma darījumā iesaistītajiem maksājumu pakalpojumu sniedzējiem un maksas, ko maksājuma pakalpojuma sniedzējs iekasē no tirgotāja, kurš pārdod precī vai pakalpojumu.

tiek netieši uzliktas visiem patērētājiem, paaugstinot cenas. Turpretim integrēts un pārredzams tirgus novirzītu patērētājus uz visefektīvākajiem maksājumu instrumentiem.

- 3) *Vairāk inovāciju* — integrēts tirgus palielina apjoma ietekmi. Tas nozīmē, ka esošajiem tirgus dalībniekiem būtu vairāk iespēju taupīt izmaksas vai palielināt ieņēmumus. Turklāt tirgus jaunpieņacējiem būtu lielāka motivācija inovēt un paplašinātos inovāciju ģeogrāfiskie apmēri.
- 4) *Lielāka maksājumu drošība un klientu uzticēšanās* — līdztekus gūtajiem panākumiem drošos maksājumos tirdzniecības vietās integrēts tirgus paaugstinātu attālo maksājumu — e-maksājumu un m-maksājumu — drošību un klientu uzticēšanos.

Integrēts ES maksājumu pakalpojumu tirgus kā blakusproduktu varētu radīt administratīvos datus, kurus varētu izmantot harmonizētas statistikas izveidei. Tas vairotu ES statistikas kvalitāti un apjomu bez papildu izmaksām uzņēmumiem un ar ierobežotiem statistikas nozares ieguldījumiem.

Šajā zaļajā grāmatā novērtēts pašreizējais stāvoklis karšu, interneta un mobilo maksājumu nozarē Eiropā un apzinātas plaisas starp pašreizējo stāvokli un iecerēto pilnīgi integrēto maksājumu tirgu, kā arī šķēršļi, kas radījuši šīs plaisas. Zaļās grāmatas mērķis ir aizsākt plaša mēroga apspriešanos ar ieinteresētajām personām, lai apstiprinātu vai papildinātu Komisijas veikto analīzi un palīdzētu apzināt pareizo tirgus integrācijas uzlabošanas ceļu.

2. PAŠREIZĒJĀ MAKSĀJUMU AINA UN TĀS TRŪKUMI

Euro privātklientu maksājumu tirgus ir viens no lielākajiem pasaulē un aptver miljoniem uzņēmumu un simtiem miljonu pilsoņu. Saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas (ECB) statistiku 2009. gadā euro zonā vien tika veikti gandrīz 58 miljardi privātklientu maksājumu darījumu. 1. pielikumā dots sadalījums pa maksāšanas instrumentiem. Ekonomiskais ieguvums no šā tirgus integrēšanas ir būtisks. Piemēram, pētījumi rāda, ka kredīta pārvedumu, tiešo debetu un maksājumu karšu pilnīga pāreja uz *SEPA* varētu sešu gadu laikposmā dot vairāk nekā EUR 300 miljardu tiešu un netiešu ieguvumu. Pašreizējā maksājumu integrācijas pakāpe Eiropas līmenī ievērojami atšķiras dažādiem maksāšanas instrumentiem (kā naudas pārvedumi, tiešie debeti un maksājumu kartes) un maksājumos izmantotajiem kanāliem (e-vai m-maksājumi).

2.1. Pamata maksāšanas instrumenti (naudas pārvedumi un tiešie debeti)

Kredīta pārvedumi un tiešie debeti ir vienīgie maksājumu instrumenti, kuriem ir īpašas Eiropas maksājumu shēmas, proti, *SEPA* naudas pārvedumu (*SCT*) un *SEPA* tiešā debeta (*SDD*) noteikumu kopums, ko izstrādājusi Eiropas Maksājumu padome (*EPC*) maksājumiem euro. 2010. gada decembrī Komisija iepazīstināja ar priekšlikumu regulai, kas nosaka obligātus termiņus valstu maksājumu shēmu pārejai uz Eiropas shēmām³. Sasniedzot šo

³ Priekšlikums — Regula, ar ko nosaka tehniskās prasības kredīta pārvedumiem un tiešajiem debetiem euro un groza Regulu (EK) Nr. 924/2009, COM(2010) 775, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010PC0775:LV:NOT>.

būtisko pagrieziena punktu, tiks ielikti pamati tālākai tirgus integrācijai attiecībā uz iepriekš aprakstītajiem maksāšanas instrumentiem un kanāliem.

2.2. Maksājumu kartes

Maksājumu kartes ir visparastākais un visbiežāk lietotais elektroniskās maksāšanas instruments privātklientu maksājumos. Apjoma (darījumu skaita) ziņā karšu maksājumi veido vienu trešdaļu no visiem 2009. gada privātklientu maksājumiem. Eiropas Savienībā lietošanā bija 726 miljoni maksājumu karšu jeb 1,45 kartes uz vienu iedzīvotāju. Caurmērā ES patērētāji ar vienu karti 43 darījumos tirdzniecības punktos iztērē EUR 2194 (2009. gada dati⁴, 1. pielikumā sk. datus pa valstīm).

Tomēr Eiropas maksājumu karšu tirgus integrācija nebūt nav pilnīga, un taustāmu rezultātu vēl ir maz. Spējš karšu maksājumu apjoma kāpums pēdējos desmit gados un tā sekas plašā mērogā nav radījušas ievērojamu patērētāju izmaksu un starpbanku vai tirgotāja maksas kritumu. Pie tam iekšzemes debetkaršu shēmas bieži netiek akceptētas ārpus to izcelsmes dalībvalsts, un tas kavē vienotā tirgus attīstību. Problēma joprojām ir maksājumu karšu izmantošana krāpšanai, it sevišķi attālinātos darījumos.

2.3. Maksājumi internetā (e-maksājumi)

E-maksājumi ir maksājumi internetā, parasti vienā no šiem trim veidiem:

- 1) Attālināts *maksājumu kartes darījums* internetā.
- 2) Uz *bankas pakalpojumiem tiešsaistē* balstīti kredīta pārvedumi vai tiešie debeti, kuros maksātājs izmanto tiešsaistes bankas pakalpojumu portālu autentifikācijai (šobrīd darbojas tikai iekšzemes līmenī)⁵.
- 3) Maksājumi caur *e-maksājumu pakalpojumu sniedzējiem*, pie kuriem patērētājam ir atvērta individuāls konts. Kontus var finansēt ar "tradicionālām" maksājumu metodēm, piemēram, bankas pārvedumiem vai kredītkaršu maksājumiem.

Attīstoties e-komercijai, t. i., produktu pirkšanai un pārdošanai internetā, e-maksājumu nozīme kļūst arvien lielāka. *Forrester* pētījumā⁶ prognozēts, ka tiešsaistes pircēju skaits Eiropā palielināsies no 141 miliona 2009. gadā līdz 190 miljoniem 2014. gadā. E-komercijas tirgus apjoma ikgadējā pieauguma temps nākamajos piecos gados tiek prognozēts ap 10 %. Paredzams, ka viena iedzīvotāja vidējie tēriņi ES līmenī pieaugs no EUR 483 2009. gadā līdz EUR 601 2014. gadā. Par spīti tās ievērojamajam izaugsmes potenciālam e-komercija šobrīd veido tikai 3,4 % no visas Eiropas mazumtirdzniecības⁷, tāpēc šeit joprojām ir ievērojams neatraisīts izaugsmes potenciāls.

Sabiedriskā apspriešanās par elektroniskās komercijas nākotni⁸ ir atzīts, ka maksājumi ir viens no galvenajiem šķēršļiem e-komercijas turpmākai izaugsmei. Starp apspriešanās apzinātajām galvenajām problēmām ir minētas maksājumu metožu atšķirības dalībvalstīs, maksājumu

⁴ Avots — ECB Payment Statistics, February 2011. Sīkāku statistiku pa valstīm sk. 1. pielikumā.

⁵ Šos darījumus var veikt vai nu tieši caur maksātāja tiešsaistes bankas sistēmu, vai caur trešu personu (piem., *Ideal* Nīderlandē, *Giropay* un *Sofortüberweisung* Vācijā vai *EPS* Austrijā).

⁶ <http://www.forrester.com/ER/Press/Release/0,1769,1330,00.html>.

⁷ Euromonitor 2010.

⁸ http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2010/e-commerce_en.htm.

izmaksas patērētājiem un tirgotājiem, it sevišķi maksājumos ar zemu vērtību (mikromaksājumos), un maksājumu drošība. Tā kā patlaban nav saskanīga un aptveroša (paš-)regulējuma, Eiropas e-maksājumu vide lielā mērā ir saskaldīta pa valstu robežām un tajā ir maz sekmīgu iekšzemes e-maksājumu shēmu un ir ierobežots ārpus Eiropas esošo starptautisko dalībnieku skaits.

2.4. Mobilie maksājumi (m-maksājumi)

M-maksājumi ir maksājumi, kuros maksājuma datus un maksājuma uzdevumu ierosina, pārraida vai apstiprina ar mobilo tālruni vai mobilo ierīci. Tie var attiekties uz pakalpojumu un digitālu vai fizisku preču tiešsaistes vai bezsaistes pirkumiem.

Mobilos maksājumus var iedalīt divās galvenajās kategorijās:

- 1) *Attālinātie m-maksājumi* lielākoties notiek internetā/WAP⁹ vai ar īpašiem SMS pakalpojumiem, par kuriem maksātājam rēķinus iesniedz mobilo sakaru operators (*MNO*). Lielākā daļa attālināto m-maksājumu internetā šobrīd balstās uz karšu maksājumu shēmām. Citi risinājumi, kas balstās uz naudas pārvedumiem vai tiešajiem debetiem, ir tehniski realizējami un, iespējams, tikpat droši, efektīvi un konkurētspējīgi, taču liekas, ka tiem ir grūti ielauzties tirgū.
- 2) *Tuvinājuma maksājumi* parasti notiek tieši tirdzniecības punktā. Šiem maksājumiem, kuros izmanto šobrīd vadošo tuvinājuma tehnoloģiju — tuva darbības lauka sakaru tehnoloģiju (*NFC*), ir vajadzīgi īpaši aprīkoti tālruņi, kurus tuvinājumā pazīst lasītāja modulis tirdzniecības punktā (piem., veikalā, sabiedriskajā transportā, autostāvvietā).

Šīs definīcijas, it sevišķi attālināto m-maksājumu jomā, vedina domāt, ka robežlīnija starp e-maksājumiem un m-maksājumiem izplūst un vēl vairāk izzudīs nākotnē.

Ar mobilajiem tālruņiem veiktie maksājumi apjoma ziņā šobrīd ir visstraujāk augošā maksājumu metode. Strauji izplatoties viedtālruņiem ar iespēju instalēt sarežģītas maksājumu lietojumprogrammas, tiek veicināta tās attīstība. *Juniper* pētījumā prognozēts, ka no 2010. līdz 2012. gadam visu m-maksājumu vērtība pasaulē pieaugs no 100 miljardiem līdz 200 miljardiem ASV dolāru. Citi pētījumi paredz, ka m-maksājumu vērtība pasaulē 2014. gadā pārsniegs 1 triljonu ASV dolāru, un Eiropā vien to vērtība būs 350 miljardi ASV dolāru. Tiek arī paredzēts, ka uz to laiku katrs piektais viedtālrunis būs aprīkots ar *NFC*.

M-maksājumu iespēšanās tirgū Eiropas Savienībā joprojām liecina par nerealizētu potenciālu, salīdzinot, piemēram, ar Āzijas/Klusā okeāna reģionu. Pētniecības uzņēmums *Gartner* ir aplēsis, ka Rietumeiropā 2010. gadā ir bijis 7,1 miljons mobilo maksājumu lietotāju, salīdzinot ar 62,8 miljoniem Āzijas/Klusā okeāna reģionā, no kuriem liela daļa ir Japānā. Viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc Eiropas tirgus lēnāk attīstās, ir mobilo maksājumu tirgus sadrumstalotība. Galvenie tirgus dalībnieki (mobilo sakaru operatori, maksājumu pakalpojumu sniedzēji, mobilo tālruņu ražotāji) vēl nav vienojušies par dzīvotspējīgu komercdarbības modeli, kas ļautu izmantot sadarbībspējīgus maksājumu risinājumus. Līdz ar to lielākās un daudzsolācākās globālās m-maksājumu iniciatīvas šobrīd

⁹ Bezvadu lietojumu protokolu (WAP) izstrādāja *Open Mobile Alliance (OMA)* — nozares ieinteresēto personu forums, kam bija jāvienojas par vienotām specifikācijām mobilo tālruņu nozarē. WAP pārlūkprogramma ir mobilajos tālruņos parasti izmantojamā tīmekļa pārlūkprogramma.

tiek uzsāktas ārpus Eiropas. Gan *Apple*, gan *Google*, gan *Visa* ir paziņojuši par tālejošiem nodomiem m-maksājumu sfērā.

Mēģinājumi Eiropas mērogos integrēt m-maksājumus šobrīd notiek uz pašregulācijas pamatiem. Šajā sakarā *EPC* sadarbojas ar pasaules mobilo operatoru apvienību (*GSMA*) un 2010. gada jūlijā publicēja balto grāmatu par mobilajiem maksājumiem¹⁰. Baltā grāmata koncentrējas uz mobilajiem maksājumiem ar maksājumu kartēm.

Tāpat kā gadījumā ar e-maksājumiem, tas, ka trūkst konkrēta Eiropas satvara tādu svarīgāko problēmu risināšanai kā tehniskie standarti, drošība, sadarbība un tirgus dalībnieku sadarbība, rada briesmas, ka Eiropā turpināsies m-maksājumu sadrumstalotība. Turklāt gan par e-, gan m-maksājumiem jāpiemetina, ka (potenciālie) tirgus dalībnieki nevēlas veikt ieguldījumus, kamēr nav nokārtots juridiskais stāvoklis attiecībā uz kolektīvās maksas piemērošanas jomu, piemēram, attiecībā uz maksājumu kartēm (sk. 4.1. punktu).

3. IECERE UN MĒRĶI

Saskaņā ar *SEPA* ieceri, ko Eiropas Komisija un ECB izvirzījušas elektroniskajiem privātklientu maksājumiem euro visā ES¹¹, nedrīkstētu būt atšķirības starp pārrobežu un iekšzemes maksājumiem. Ievērojot *SEPA* izstrādātos standartus un priekšrakstus, šīs atšķirības būtu atmetamas arī attiecībā uz maksājumiem ES citās valūtās. Tādējādi ES mērogos rastos patiešs digitālais vienotais tirgus. Pilnīga integrācija nozīmētu to, ka:

Patērētāji izmanto vienu bankas kontu visiem maksājumu darījumiem, pat tad, ja dzīvo ārpus savas izcelsmes zemes vai bieži ceļo pa ES. Paātrinot inovāciju, maksājumi kļūst ērtāki un labāk piemēroti pirkuma darījuma īpašajiem apstākļiem (tiešsaistē pretstatā bezsaistei, mikromaksājumi pretstatā lielas vērtības maksājumiem utt.).

Uzņēmumi un valsts pārvaldes iestādes visā ES var vienkāršot un racionalizēt savus maksājumu procesus un centralizēt finansiālās operācijas. Tam ir ievērojams ietaupījumu veidošanas potenciāls. Turklāt kopīgi atvērtie standarti un ātrāki maksājumu darījumu norēķini uzlabo naudas plūsmu.

Tirgotājiem arī ir ieguvums no lētiem, efektīviem un drošiem elektronisko maksājumu risinājumiem. Konkurences pieaugums padara pievilcīgākas alternatīvas darījumiem ar skaidru naudu. Tas savukārt pārliecina par pāriešanu uz e-komerciju un uzlabo klientu apmierinātību ar maksājumu norisi.

Maksājumu pakalpojumu sniedzēji (PSP), t. i., bankas un *PSP*, kas nav bankas, var gūt labumu no apjomradītiem ietaupījumiem, standartizējot maksāšanas instrumentus, tādējādi panākot izmaksu ietaupījumu pēc sākotnējā ieguldījuma. Tas paver iespējas jauniem tirgiem: gan ieņēmumu bāzes palielināšanai esošajiem maksāšanas instrumentiem, gan plašāka mēroga inovācijām.

¹⁰ http://www.europeanpaymentscouncil.eu/knowledge_bank_detail.cfm?documents_id=402 un http://www.europeanpaymentscouncil.eu/knowledge_bank_detail.cfm?documents_id=557.

¹¹ Eiropas Komisijas un Eiropas Centrālās bankas kopīgs paziņojums, http://www.ecb.int/press/pr/date/2006/html/pr060504_1.en.html.

Tehnoloģiju piegādātāji, kā programmatūras tirgotāji, apstrādātāji un IT konsultanti, var balstīt savu izstrādes darbu un risinājumus uz visas Eiropas instrumentiem, veicinot inovāciju visās ES dalībvalstīs.

Lai šī iecere kļūtu par īstenību attiecībā uz karšu, e- un m-maksājumiem, ir jārisina vairāki papildjautājumi, kā drošība, izvēles brīvība, netraucēta tehnika un komercdarbības inovācija, dažādu komponentu standartizācija un sadarbība. Nākamajā iedaļā šie jautājumi skatīti sīkāk.

4. TIRGUS INTEGRĀCIJAS VEICINĀŠANAS UN PAĀTRINĀŠANAS VAJADZĪBA

Atbilstoši iepriekš izklāstītajai iecerei ir apzinātas piecas iespējas stimulēt karšu maksājumu un e- un m-maksājumu tālāku integrāciju.

4.1. Tirgus sadrumstalotība, piekļuve tirgum un ienākšana tirgū pāri robežām

Šajā sakarā iespējams konstatēt vairākas atsevišķas problēmas. Ir svarīgi piezīmēt, ka šīs problēmas, lai gan vēsturiski tās izraisa maksājumu karšu komerciālā prakse, vai nu vienādi attiecas uz e- un m-maksājumiem, vai vismaz rada ievērojamu blakusefektu, kas e- un m-maksājumus ietekmē netieši, piemēram, gadījumā, kad e- vai m-maksājumu izdara, izmantojot maksājumu karti.

4.1.1. Daudzpusējās savstarpējās komisijas maksas (MIF)

Saskaņā ar "klasisko" komercdarbības modeli četru pušu karšu shēmās starpbanku maksu tirgotāja PSP (saņemošais PSP) maksā kartes lietotāja PSP (izdodošajam PSP) par katru darījumu ar karti. Par savstarpējās apmaiņas maksu var divpusēji vienoties izdodošais PSP un saņemošais PSP, vai daudzpusēji, ar lēmumu, kas ir saistošs visiem PSP, kuri piedalās maksājumu kartes shēmā. Sīkāka informācija par MIF ir sniegta 2. pielikumā¹².

Kompetentās iestādes un regulatori kādu laiku jau interesējas par savstarpējās apmaiņas maksām. Dažās valstīs ārpus ES¹³ uz tām attiecas normatīvi akti. Eiropas Savienībā Eiropas Komisija un valstu kompetentās iestādes ir pieņēmušas vairākus lēmumus, kas aizliedz īpašas MIF vienošanās saskaņā ar ES konkurences noteikumiem¹⁴.

Parastais MIF attaisnojums ir tāds, ka tās rada pamatu izdodošajiem PSP mudināt patērētājus izmantot maksājumu karti. MIF uzlikšana dod iespēju izdodošajiem PSP izdot kartes bez kartes lietošanas maksas vai ar zemu maksu un varbūt pat iekļaut bonusus¹⁵ patērētājiem (piemēram, "gaisa jūdzes"). Šāds "līdzsvarošanas mehānisms" var radīt ieguvumu, ja karti izmanto biežāk.

¹² Konkrēti, pielikumā ir sniegtas sīkākas ziņas par analīzi, ko atbilstīgi LESD 101. panta 3. punktam Konkurences ĢD veica attiecībā uz MIF attiecīgo līmeni, izmantojot "komersanta izvēles neietekmēšanas metodoloģiju" (MIT).

¹³ Austrālijā, ASV.

¹⁴ Lēmumi par Visa, MasterCard, Polijas lēmums par MasterCard, Ungārijas lēmums par MasterCard, Itālijas lēmums par MasterCard.

¹⁵ Izdodošās bankas var mudināt bieži izmantot karti, piedāvājot papildu labumus vai balvas, kā ceļojuma apdrošināšanu, maksājuma atlaides vai pat nopirkto preču un pakalpojumu cenas daļēju atmaksu. Dažos gadījumos patērētājiem uzliek papildu maksu, ja viņi nepietiekami bieži maksā ar savām kartēm vai noteiktā laikā neiztērē noteiktu naudas summu.

Tas, ka pastāv visdažādākās maksas (un to līmeņi) un atšķirīgi valsts un Eiropas līmenī norisošās vai pabeigtās tiesvedības termiņi un apmēri, varētu izraisīt vienotā tirgus kropļojumus. Tas varētu saasināt tirgus sadrumstalotību, un tas nozīmē, ka mazumtirgotāji vēl nevar izmantot labumu, ko dod maksājumu karšu vienotais tirgus.

Turklāt augstas *MIF* var būt traucēklis zemu izmaksu karšu shēmu un citu maksājumu sistēmu (piem., e-maksājumu un m-maksājumu) ieiešanai tirgū.

Šīs *MIF* īpatnības vispārīgi attiecas uz četrpušu shēmām. Trīspušu shēmas, kurās ir tikai viens *PSP*, kas apkalpo gan maksātājus, gan maksājumu saņēmējus, piemēro "slēptu" savstarpējās apmaiņas maksu, kas var izraisīt līdzīgas problēmas sakarā ar konkurences trūkumu.

Izrādās, ka tādas problēmas kā augstas *MIF* un nepārredzamība (sk. 4.2.) īpaši attiecas uz tirgotājiem, kuri pieņem komerckartes jeb maksājumu kartes, kas izdotas uzņēmumiem un to darbiniekiem, lai tie varētu samaksāt par izdevumiem, kas saistīti ar darbu (piem., komandējumiem, kancelejas izdevumiem)¹⁶, un šajā gadījumā karšu lietotājiem var tikt piedāvāti bonusi un citādas priekšrocības, kas viņus motivē izmantot šo maksājumu veidu.

Jautājumi

- 1) Vienā un tajā pašā kartes shēmā *MIF* var atšķirties dažādās valstīs, kā arī pārrobežu maksājumos. Vai tas var radīt problēmas integrētā tirgū? Vai uzskatāt, ka atšķirīgi noteikumi un nosacījumi karšu tirgos dažādās dalībvalstīs atspoguļo objektīvas strukturālas atšķirības šajos tirgos? Vai uzskatāt, ka atšķirīgas maksas uzlikšana iekšzemes un pārrobežu maksājumiem varētu būt balstīta uz objektīviem iemesliem?
- 2) Vai ir vajadzīgs uzlabot juridisko skaidrību savstarpējās maksas jautājumā? Ja tā — kā un ar kādiem līdzekļiem tas būtu panākams?
- 3) Ja uzskatāt, ka ir nepieciešami lēmumi par savstarpējo maksu — kuras problēmas būtu jāaptver un kādā veidā? Piemēram — *MIF* līmeņa pazemināšana, maksas pārredzamības nodrošināšana un tirgus piekļuves atvieglināšana? Vai ir jāaptver trīspušu shēmas? Vai ir jānošķir patērētāju kartes un komerckartes?

4.1.2. Pārrobežu saņemšana

Pārrobežu saņemšana attiecas uz situāciju, kad tirgotājs izmanto pakalpojumus, ko sniedz citā valstī reģistrēts saņemošais *PSP*. Pastāvot šādai kārtībai, visi tirgotāji gūst labumu no konkurences pieauguma tirgotāju apkalpošanas maksas (*MCS*) veidā un uzņēmumi var saviem darījumiem izraudzīties vienotu saņēmēju, un tas rada administratīvus ietaupījumus un pārrobežu konkurenci.

Tomēr ir vairākas problēmas, kas kavē pārrobežu saņemšanas attīstību. Līdztekus tehnisko standartu atšķirībām (iztirzātas 4.3. punktā) pārrobežu iegūšanu mazāk pievilcīgu tirgotājiem var padarīt vairāki citi noteikumi un režīms, ko piemēro starptautiskās karšu shēmas:

¹⁶ Komerckartes iedalās šādās apakšgrupās: i) darījumu kartes, ko parasti izdod mazajiem uzņēmējdarbības klientiem, kuriem atšķirībā no patēriņa karšu lietotājiem netiek sniegti papildu pakalpojumi, ii) uzņēmumu kartes, ko parasti izdod vidējiem un lielajiem uzņēmējdarbības klientiem, kuriem tiek sniegti papildu informatīvie pakalpojumi, un iii) pirkumu kartes, ko izmanto komerciāliem pirkumiem un kas piedāvā ar PVN saistītus fakturēšanas pakalpojumus.

- Starptautiskās karšu shēmas piemēro īpašus autorizācijas režīmus un īpašu shēmas maksu / licences maksu saņēmējiem, kuri piedāvā pārrobežu pakalpojumus.
- Pārrobežu saņēmējiem ir jāmaksā izdodošajiem *PSP* iekšzemes *MIF*, kas piemērojama tirdzniecības punkta valstī. Tas attur tirgotājus no lētākā saņēmēja meklēšanas, lai gan pārrobežu *PSP* parasti nav apņēmiem piemērot attiecīgo iekšzemes *MIF*, ko ir noteikuši attiecīgās valsts *PSP*.
- Pārrobežu saņēmēji var arī būt nelabvēlīgākā situācijā valstīs, kur iekšzemes *PSP* rīcībā ir paralēli divpusējās apmaiņas maksas nolīgumu tīkli. Tas traucē attīstīties pārrobežu konkurencei, jo saņēmējiem ir jāmaksā oficiālā pilnā *MIF* summa.

Jautājumi

- 4) Vai šobrīd ir šķēršļi pārrobežu vai centralizētai saņemšanai? Ja ir, kādi ir to iemesli? Kādu būtisku ieguvumu dotu pārrobežu vai centralizētas saņemšanas sekmēšana?
- 5) Kā varētu sekmēt pārrobežu saņemšanu? Ja jūsuprāt ir vajadzīgi kādi pasākumi — kādā formā tiem jābūt un kādi aspekti tiem būtu jāaptver? Piemēram, vai ir attaisnojama pārrobežu saņemšanas iepriekšēja autorizācija maksājumu kartes shēmā? Vai *MIF* būtu jāaprēķina atkarībā no mazumtirgotāja valsts (tirdzniecības punktā)? Vai pārrobežu saņemšanai būtu piemērojama pārrobežu *MIF*?

4.1.3. Zīmolu koplietošana

Zīmolus koplietojot, dažādi maksājumu zīmoli tiek apvienoti vienā un tajā pašā kartē vai ierīcē. Tagad daudzsolāka veids, kā jaunpienācējiem shēmām piekļūt tirgum, būtu pārliecināt izdodošos *PSP* savas maksājumu kartes, uz kurām ir esošas (starptautiskas) shēmas zīmols, koplietojot ar jaunpienācēja zīmolu. Tas ļautu patērētājiem maksājot izvēlēties vienu no zīmoliem (ja vien tirgotājs akceptē abus zīmolus), ņemot vērā iespējamās izdodošās *PSP* bonusus ("gaisa jūdzes" u. c.) un iespējamās tirgotāja stimulus (piemaksas, atlaides, patērētāju ievirzīšanu).

Šobrīd vēl nav skaidrs, vai un kādā mērā esošo shēmu noteikumi ļauj zīmoliem, kas nu ar tiem arī konkurē, atrasties vienā un tajā pašā kartē. Shēmas var arī uzlikt ziņošanas prasības vai maksu izdevējiem un saņēmējiem par darījumiem, kas tiek veikti ar kartēm, uz kurām ir to zīmols, pat tad, ja to zīmols šajos darījumos netiek izmantots. *SEPA* karšu regulējumā ir noteikums, uz kura pamata izdodošais *PSP*, konsultējoties ar patērētāju, var iepriekš noteikt, kurš koplietojošās kartes zīmols tiks izmantots tirdzniecības vietā. Tāpēc zīmolu koplietošana varētu arī izraisīt konkurences problēmas, ja to izmanto, lai ierobežotu vai nepiemērotā veidā ietekmētu zīmola un/vai maksāšanas instrumenta izvēli. Pagaidām zīmolu koplietošanas jautājums skar tikai kartes, bet nākotnē tas arvien vairāk attieksies uz mobilajiem maksājumiem.

Jautājumi

- 6) Kāds ir zīmolu koplietošanas potenciālās priekšrocības un/vai trūkumi? Vai zīmolu koplietošanai ir kādi potenciāli ierobežojumi, kas ir īpaši problemātiski? Ja iespējams, precizējiet problēmas apmērus! Vai būtu vajadzīgi risinājumi zīmolu koplietošanas ierobežojumiem shēmās, un kādā formā?

- 7) Ja tiek izmantots maksāšanas instruments, kurā tiek koplietoti zīmoli — kam ir jāpieņem lēmums par prioritātes piešķiršanu tam instrumentam, kuru izmanto pirmo? Kā to varētu praktiski īstenot?

4.1.4. Karšu shēmu nodalīšana un karšu maksājumu apstrāde

Dažām karšu shēmām ir meitasuzņēmumi, kas apstrādā darījumus, un tās var likt shēmas dalībniekiem izmantot šo meitasuzņēmumu. Tas rada ienākšanas šķēršļus apstrādātājiem un jaunām karšu shēmām, un tos varētu pārvarēt, kartes shēmas pārvaldību efektīvi nodalot no kartes maksājumu apstrādātājiem. Nodalīšana tādējādi palielinātu konkurenci starp karšu shēmām un starp apstrādātājiem un ļautu bankām piedalīties tikai vienā prasībām atbilstošā infrastruktūrā. *SEPA* karšu regulējumā (*SCF*) ir paredzēts nodalīt shēmas pārvaldību un apstrādi, taču nav noteikta konkrēta kārtība.

Kopīga sadarbības satvara pašreizējā trūkuma rezultāts ir segmentēts karšu apstrādes tirgus. Tādēļ ir jāuzlabo tehniskā un komerciālā procedūra maksājumu klīringam un/vai norēķiniem to banku starpā, kuras izmanto atšķirīgas infrastruktūras. No shēmas neatkarīgu apstrādes standartu izstrāde arī palīdzētu īstenot shēmas un apstrādātāju nodalīšanu.

Jautājumi

- 8) Vai uzskatāt, ka shēmas un apstrādātāju apvienošana ir problemātiska, ja jā — tad kāpēc? Cik liela ir šī problēma?
- 9) Vai šajā sakarā būtu jāveic kādi pasākumi? Vai atbalstāt juridisku nošķiršanu (t. i., darbību nošķiršanu, īpašumtiesības paturot tam pašam kontrolakciju uzņēmumam), vai "pilnīgu īpašuma nodalīšanu"?

4.1.5. Piekļuve norēķinu sistēmām

Pretstatā bankām maksājumu iestādēm, kas definētas Direktīvā 2007/64/EK par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū (*PSD*)¹⁷, un e-naudas iestādēm nav tiešas piekļuves klīringa un norēķinu sistēmām. Saskaņā ar Norēķinu galīguma direktīvas (*SFD*) 2. panta b) punktu izraudzītajās norēķinu sistēmās var piedalīties tikai kredītiestādes un ieguldījumu sabiedrības. Rezultātā citi *PSP* apgalvo, ka nespējot līdzvērtīgi konkurēt ar bankām, jo tiem ir pienākums maksājumu norēķiniem izmantot bankas pakalpojumus.

Jautājumi

- 10) Vai netieša piekļuve klīringa un norēķinu sistēmām ir problēma maksājumu iestādēm un e-naudas iestādēm un, ja ir, tad cik tā ir liela?
- 11) Vai būtu jāizveido kopīgs karšu apstrādes regulējums ar noteikumiem par *SEPA* karšu apstrādi (t. i., autorizāciju, klīringu un norēķiniem)? Vai tajā būtu jāizklāsta noteikumi un jānosaka maksas par piekļuvi karšu apstrādes infrastruktūrām atbilstīgi pārredzamiem un nediskriminējošiem kritērijiem? Vai tajā būtu jārisina jautājums

¹⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 13. novembra Direktīva 2007/64/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū, OV L 319, 5.12.2007., 1. lpp.

par maksājumu iestāžu un e-naudas iestāžu dalību izraudzītajās norēķinu sistēmās?
Vai attiecīgi būtu jāgroza *SFD* un/vai *PSD*?

4.1.6. *Atbilstība SEPA karšu regulējumam (SCF)*

EPC izstrādātais *SCF* 2011. gada 1. janvārī vēl nebija pilnīgi īstenots atbilstoši sākotnējam plānam, jo netiek aktīvi piemēroti vairāki no elementiem, kas ir tā pamatā. *SCF* potenciālā ietekme skar ne tikai maksājumus euro. Lai gan *SCF* aptver vispārīga lietojuma kartes, ko visā *SEPA* zonā izmanto maksājumiem un skaidras naudas izņemšanai, *PSP* un shēmām, kas darbojas *SEPA* valstīs, kurās nav euro, ir stimulē nodrošināt saderību ar *SCF*, lai varētu veikt euro darījumus. Saskaņā ar *SCF* ar *SEPA* nesaderīgas vēsturiskās euro darījumu maksājumu shēmas principā tiks pamazām izņemtas no tirgus. Tas nozīmē arī to, ka pēc pilnīgas *SCF* ieviešanas izzudīs shēmas, kuras nav ar to saderīgas. *SCF* ir definēti pienākumi, kas kartēm jāizpilda, lai tās būtu saderīgas ar *SEPA*: izdodošajiem *PSP* ir jāgarantē karšu maksājumi, un ir jābūt pilnībā īstenotiem *EMV* standartiem (*Chip* un *PIN*). Šīs tehniskās prasības arī iespaido/ierobežo komercdarbības modeļus, kas piemērojami Eiropas Savienībā, radot tādu priekšrocību, ka atļautajām sistēmām tiek izveidots vienots, integrēts Eiropas tirgus.

Jautājumi

12) Kāds ir jūsu viedoklis par *SCF* saturu un ietekmi uz tirgu (produktiem, cenām, noteikumiem un nosacījumiem)? Vai ar *SCF* pietiek, lai sekmētu tirgus integrāciju ES līmenī? Vai ir kādas jomas, kuras būtu jāpārskata? Vai nesaderīgām shēmām būtu jāizzūd pēc pilnīgas *SCF* īstenošanas, jeb vai ir iemesls tās paturēt?

4.1.7. *Informācija par līdzekļu pieejamību*

Daudzos maksājumu pakalpojumu komercdarbības modeļos viens no galvenajiem elementiem ir iepriekšēja informācija par līdzekļu pieejamību, jo tie ir nepieciešami konkrēta maksājuma darījuma autorizācijai un/vai maksājuma garantēšanai. Bankām, kas ir kontu glabātājas, ir "vārtu funkcija", kas faktiski nosaka daudzu komercdarbības modeļu dzīvotspēju. Pat tad, ja dažu jaunu maksājumu pakalpojumu patērētāji piekristu informācijas par līdzekļu pieejamību bankas kontā nodošanai viņu izraudzītajiem pakalpojumu sniedzējiem, bankas var liegt citiem maksājumu pakalpojumu sniedzējiem piekļūt šai informācijai. Ņemot vērā drošu maksājumu nozīmi un uzticēšanos maksājumu sistēmai kopumā, un to, ka bankas tiek uzraudzītas, dažos gadījumos šāds aizliegums var būt attaisnojams. Tomēr tas izraisa interešu konfliktu bankām, kam var būt stimuls atteikties sadarboties, par spīti to klientu gatavībai. Tas nepiemērotā veidā kavētu drošu un efektīvu alternatīvu maksājumu risinājumu parādīšanos, pat ja uz tiem attiektos uzraudzības prasības.

Jautājumi

13) Vai ir vajadzīgs iestādēm, kuras nav bankas, ar klienta piekrišanu dot piekļuvi informācijai par līdzekļu pieejamību bankas kontā, un, ja tā, kādi ierobežojumi būtu jāuzliek šādai informācijai? Vai būtu apsverami valsts iestāžu pasākumi un, ja tā, kuri aspekti tiem būtu jāaptver un kā jāizpaužas?

4.1.8. *Atkarība no maksājumu karšu darījumiem*

Pasaules mērogā karšu izmantošana turpina augt. No 2009. līdz 2010. gadam darījumu apjoms pasaulē pieauga par 9,7%. Kartes joprojām ir iecienītākais bezskaidras naudas maksājumu

instruments, un to tirgus daļa lielākajā daļā tirgu ir vairāk nekā 40 %¹⁸. Ņemot vērā maksājumu karšu lietošanas paplašināšanos, arī e-komercijas pasaulē, jādomā, ka būs arvien vairāk uzņēmumu, kuru darbība ir faktiski atkarīga no spējas pieņemt karšu maksājumus. Tādā gadījumā rodas jautājums, vai vispārības interesēs ir definēt objektīvus noteikumus, kuros būtu aprakstīti apstākļi un attiecīgās procedūras gadījumiem, kad karšu maksājumu shēmas var vienpusēji atteikties tās pieņemt.

Jautājumi

- 14) Ņemot vērā maksājumu karšu lietošanas paplašināšanos — vai uzskatāt, ka pastāv uzņēmumi, kuru darbība ir atkarīga no to spējas pieņemt karšu maksājumus? Lūdzam dot konkrētus uzņēmumu un/vai nozaru piemērus. Ja tādi ir — vai ir vajadzīgi objektīvi noteikumi par maksājumu pakalpojumu sniedzēju un maksājumu karšu shēmu izturēšanos pret lietotājiem, kuri no tiem ir atkarīgi?

4.2. Pārredzama un izmaksu ziņā efektīva maksājumu pakalpojumu cenu noteikšana patērētājiem, mazumtirgotājiem un citiem uzņēmumiem

Šo maksājumu pakalpojumu faktiskās izmaksas bieži ir neskaidras gan patērētājiem, gan tirgotājiem, un tas ES ekonomikā izraisa maksājumu izmaksu pieaugumu. Pārredzamības trūkums visvairāk attiecas uz karšu tirgu, taču saistība starp kartēm, e-maksājumiem un m-maksājumiem ietekmē visas šīs maksāšanas metodes. Bez tam pārredzamības uzlabošana cenu noteikšanā būtu jāuzskata par iespēju samazināt maksājumu darījumu izmaksas visām iesaistītajām personām un galu galā visā ES optimizēt izmaksas maksājumu pakalpojumu lietotāju interesēs. Cits jautājums, kas saistās ar maksājumu pakalpojumu cenu noteikšanu, skar mikromaksājumus jeb maksājumus ar zemu vērtību, kurus to īpatnību dēļ bieži īsteno kā karšu, interneta vai mobilos maksājumus. Maksu par maksājumu gan patērētāji, gan tirgotāji bieži uzskata par pārmērīgu, jo tā parasti veido ievērojami augstāku maksājuma vērtības daļu nekā lielas vērtības maksājuma gadījumā. Iespējams, ka šis apstāklis ir veicinājis alternatīvu digitālo valūtu izveidi.

4.2.1. Patērētāja — tirgotāja attiecības: pārredzamība

Patērētāji reti apzinās pilnās izmaksas par īpašu maksāšanas instrumentu izmantošanu, t. i., ne tikai tās izmaksas, kas tiem tieši jāmaksā, bet arī izmaksas maksājumu saņēmējiem (tirgotājiem). Ja dažādu maksāšanas līdzekļu (piem., dažādu zīmolu kartes, skaidra nauda, čeki) izmantošanas izmaksas patērētājiem ir vienādas, tad viņi mēdz uzskatīt, ka viņu maksāšanas veida izvēle tirgotājam ir vienaldzīga. Tādējādi patērētāji savu maksājumu instrumenta izvēli pamato vai nu ar ērtībām, vai ar potenciālajiem labumiem, ko viņi varētu iegūt, izmantojot īpašu maksāšanas veidu.

Tomēr maksājumu instruments, ko izvēlas patērētājs, ekonomiskā ziņā var nebūt optimāls, ņemot vērā visas izmaksas. Tirgotāji parasti savas darījumu izmaksas ietver piedāvāto preču un pakalpojumu cenās. Gala rezultāts ir tāds, ka visiem patērētājiem vairāk jāmaksā par pirkumu, lai segtu tādu dārgāku maksāšanas veidu reālās izmaksas, kurus izmanto daži.

Tāpēc dažādu maksāšanas instrumentu izmantošanas kopējo izmaksu pārredzamības uzlabošana varētu ekonomikā samazināt kopējās maksājumu izmaksas. To varētu panākt, sniedzot patērētājam informāciju par to, cik tirgotājam izmaksā konkrēta maksājumu

¹⁸ World Payments Report 2011, p. 10, CapGemini, RBS and EFMA.

instrumenta izmantošana un/vai apstrāde. Šajā kontekstā būtu svarīgi novērtēt uzlabotas pārskatāmības iespējamo ietekmi uz patērētāju uzvedību, galveno uzmanību pievēršot patērētāju reakciju un viņu vajadzību labākai izpratnei.

Jautājumi

- 15) Vai tirgotājiem būtu jāinformē patērētāji par maksu, ko viņi maksā par dažādu maksāšanas instrumentu izmantošanu? Vai maksājumu pakalpojumu sniedzējiem būtu pienākums informēt patērētājus par tirgotāju apkalpošanas maksu (*MSC*) / daudzpusējās savstarpējās komisijas maksas (*MIF*) gūtajiem ienākumiem no klienta darījumiem? Vai šī informācija attiecas uz patērētājiem un vai tā ietekmē viņu maksājumu izvēli?

4.2.2. Patērētāja — tirgotāja attiecības: atlaides, papildmaksas un citi virzīšanas paņēmieni

Vēl viena iespēja, kā palielināt cenu pārredzamību **patērētāja — tirgotāja attiecībās** un stimulēt visefektīvāko maksāšanas instrumentu izmantošanu, varētu būt sistemātiski un visaptveroši izmantot atlaides, papildmaksas un citus virzīšanas paņēmienus (piemēram, selektīvu atsevišķu karšu pieņemšanu tikai virs noteiktas summas, skaidru norādi par vēlamo maksāšanas veidu), ko īsteno tirgotājs. Tas varētu stimulēt visefektīvāko maksāšanas līdzekļu izmantošanu. Saskaņā ar principu "lietotājs maksā" izmaksas principā būtu jāsedz tiem, kas izmanto konkrētu pakalpojumu, un nevis tās jāsadala plašākas grupas starpā.

Ir pamatoti apsvērt arī papildmaksas iespējamu ļaunprātīgu izmantošanu, ko varētu radīt, piemēram, pārredzamības trūkums un praktisku alternatīvu maksāšanas līdzekļu trūkums, lai novērstu papildmaksu¹⁹. Tā ir īpaša problēma atsevišķās tautsaimniecības nozarēs (piemēram, gaisa satiksmes nozarē). Papildmaksas nevajadzētu izmantot kā papildu ienākumu avotu tirgotājiem, bet tās jāierobežo ar maksājuma instrumenta izmantošanas reālajām izmaksām, kā noteikts Patērētāju tiesību direktīvas²⁰ 19. pantā.

Maksājumu pakalpojumu direktīvas 52. panta 3. punktā nepārprotami atļauts komersantiem izmantot papildmaksas un atlaides konkrēta maksājumu instrumenta izmantošanai²¹. Tomēr dalībvalstis ar zināmiem nosacījumiem var joprojām aizliegt vai ierobežot papildmaksas (bet ne atlaides). Dalībvalstis šo noteikumu savās teritorijās ir izvēlējušās piemērot ļoti dažādos veidos. Atšķirīgās valstu izvēles būtiski palielina vienotā tirgus darbības sarežģītību un rada neskaidrības gan patērētājiem, gan tirgotājiem, jo īpaši pārrobežu darījumos.

Jautājumi

- 16) Vai jāturpina saskaņot karšu, interneta un m-maksājumu atlaides, papildmaksas un citi virzīšanas paņēmieni visā Eiropas Savienībā? Ja jā, tad kādā virzienā šādai saskaņošanai būtu jāvirzās? Vai, piemēram, būtu
- jāveicina dažas metodes (atlaides, papildmaksas, utt.), un ja jā, tad kādā veidā?

¹⁹ Tas samazina apjomu, kādā pircēji salīdzina cenas dažādos veikalos un salīdzina piedāvājuma pilnas cenas, kas kaitē patērētājam, kā norādīts Apvienotās Karalistes Godīgas tirdzniecības biroja (*OFT Payment surcharges — Response to the Which? super-complaint*, 2011. gada jūnijs).

²⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra Direktīva 2011/83/ES par patērētāju tiesībām (OV L 304, 22.11.2011., 64. lpp.).

²¹ Tomēr Maksājumu pakalpojumu direktīva neattiecas uz maksājumiem skaidrā naudā vai ar čekiem.

- kopumā jāatļauj papildmaksas ar noteikumu, ka tās attiecas tikai uz maksājuma instrumenta faktiskajām izmaksām, ko sedz tirgotājs?
- jālūdz tirgotāji piekrist vienam, plaši izmantotam, rentablam elektroniskajam maksāšanas instrumentam bez papildmaksām?
- jāpiemēro īpaši noteikumi mikromaksājumiem, un, ja vajadzīgs, alternatīvām digitālām valūtām?

4.2.3. Tirgotāju — maksājumu pakalpojumu sniedzēju attiecības

Maksājumu instrumentu cenu un maksājumu darījumu faktisko izmaksu pārredzamību varētu uzlabot arī risinot tirgotāju — maksājumu pakalpojumu sniedzēju attiecības.

Dažu noteikumu dēļ, ko piemēro karšu shēmas, šobrīd tirgotājiem ir grūtāk ietekmēt patērētāju lēmumus par maksāšanas instrumenta izvēli un ir ierobežotas viņu iespējas pieņemt tikai izvēlētas kartes. Tas veicina to, ka maksājumu pakalpojumu sniedzējs piemēro augstas *MIF*, tādējādi potenciāli palielinot izmaksas par maksājumiem ar karti un samazina konkurenci. Īpaši pieminami noteikumi ir šādi.

- Nediskriminācijas noteikums (*NDR*), saskaņā ar kuru mazumtirgotājiem ir aizliegts virzīt klientus uz tā maksājumu instrumenta izmantošanu, kuram viņi dod priekšroku, izmantojot papildmaksas, piedāvājot atlaides vai citus virzīšanas paņēmienus.
- Akceptēt visas kartes (*HAC*) noteikums, saskaņā ar kuru tirgotājiem ir pienākums pieņemt visas viena zīmola kartes pat tad, ja ar tiem saistītās maksas nav vienādas²².
- Apvienošanas prakse, ko veic kartes maksājuma saņēmēji. Apvienošanas rezultātā kartes maksājuma saņēmēji no tirgotāja iekasē tikai vidējo maksu par karšu maksājumiem un tirgotājs nav informēts par iekasēto apkalpošanas maksu, ko piemēro dažādu atsevišķu kategoriju kartēm.

Izmaiņas karšu shēmu noteikumos un saņēmēju praksē varētu sniegt tirgotājiem lielākas pilnvaras, risinot sarunas ar saņemošajiem maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, jo īpaši iekasētās apkalpošanas maksas līmenī, tajā pašā laikā uzlabojot tirgotāju spēju ietekmēt patērētāju lēmumus. Tas varētu samazināt izmaksas par karšu maksājumiem ekonomikā un palielināt iespējas, ka tirgotāji akceptē jaunas, konkurējošas shēmas.

Jautājumi

- 17) Vai izmaiņas karšu shēmā un saņēmēju noteikumos uzlabotu pārredzamību un atvieglotu izmaksu ziņā efektīvu cenu noteikšanu maksājumu pakalpojumiem? Vai šādi pasākumi būtu efektīvi paši par sevi vai arī vajadzīgi papildu palīgpasākumi? Vai šādas izmaiņas prasa papildu pārbaudes un līdzsvaru vai jaunus pasākumus tirgotāju un patērētāju attiecībās, lai netiktu ietekmētas patērētāju tiesības? Vai ir

²² Praksē *HAC* noteikumu var uzskatīt par diviem atsevišķiem noteikumiem: akceptēt visus izsniedzējus (piemēram, ja tirgotājs pieņem vietējo banku izsniegtās *Visa* kartes, tam jāpieņem arī ārzemju kartes) un akceptēt visus produktus (piemēram, ja tirgotājs pieņem patērētāju kartes, tad tam jāpieņem arī dārgākās komerc kartes). Vispār mēs neuzskatām par problēmu noteikumu, ka jāakceptē visi izsniedzēji, bet bažas rada noteikuma par visu produktu akceptēšanu ietekme uz konkurenci.

jāaptver trīspusējas shēmas? Vai ir jānošķir patērētāju kartes un komerc kartes? Vai ir īpašas prasības un vai tiek ietekmēti mikromaksājumi?

4.3. Standartizācija

Eiropas maksājumu lietotāji (uzņēmumi, patērētāji, tirgotāji) pilnībā gūs labumu no konkurences, izvēles brīvības un efektīvākām maksājumu operācijām, ja tiks sasniegta pārrobežu sadarbība. Tas attiecas uz visiem elektroniskajiem maksājumiem un ietver vairākus maksājumu procesa dalībniekus atkarībā no maksāšanas veida. Tomēr dažādo sastāvdaļu standartizācija (piemēram, protokolu, saskarņu, programmu, pakalpojumu) ir jāveic rūpīgi²³, lai mazinātu risku, ka tiek ierobežoti iespējamie konkurenti vai jauninājumi.

Maksājumi ar karti

Kā aprakstīts iepriekš, maksājums ar karti ietver datu apmaiņu starp saņēmēja un izdevēja PSP (*A2I* domēns), kā arī starp tirgotāju (iespējams, izmantojot fizisku maksājumu termināli) un saņēmēja PSP (*T2A* domēns).

T2A domēnam pārrobežu mērogā trūkst kopēju standartu un daudzos gadījumos to nav arī iekšzemē. Dažas privātas iniciatīvas veido tehnisko specifikāciju, piemēram, *EPAS* (elektroniskā protokola lietojumprogrammatūra) un *C-TAP* (kopējā termināla saņēmēja protokols). Tomēr šie projekti bieži attīstītās izolēti un dažādos virzienos, ko nosaka atšķirīgas komerciālās intereses. Sadrumstalotajam standartizācijas darbam ir trejāda ietekme. Pirmkārt, kopīgu standartu trūkums ierobežo potenciālo pakalpojumu sniedzēju loku līdz vietējiem saņēmējiem PSP un līdz ar to kavē sasniegt maksājumu pakalpojumu konkurētspējīgu vienoto tirgu. Otrkārt, tirgotājiem ir jāuztur dažādas sistēmas un protokoli, lai pārvaldītu datu apmaiņu saņemšanas procesā — vismaz viens katrai valstij, kurās tas darbojas, bet daudzos gadījumos pat vairāki, tādējādi samazinot iespēju centralizēt darbību un ierobežojot efektivitāti. Treškārt, kopēju standartu trūkums *T2A* domēnā bieži kavē debetkaršu pieņemšanu ārzemēs — patērētāju pieredze nav atbilstoša idejai par vienoto tirgu un vienotas valūtas skaidras naudas maksājumiem dalībvalstīs euro zonā.

A2I domēnā situācija ir tikpat neapmierinoša. Starpbanku maksājumu apstrāde (pilnvarojums, klīringa un norēķinu darījumi) pašlaik izmanto atšķirīgus noteikumus dažādām karšu shēmām. Shēmas un apstrādes pilnīgai nošķiršanai (sk. 4.1.4.) vajadzēs *A2I* apstrādes shēmu savietojamības standartus. Nozares virzīti standartizācijas centieni *A2I* domēnā šobrīd ir ierobežoti un visi tirgus dalībnieki vēl neizrāda lielu centību.

Trešais jautājums attiecas uz sertifikāciju. Katrai valstij un karšu shēmai mikroshēmu karšu, maksājumu termināļu utt. obligātajai sertifikācijai ir dažādi kritēriji un vērtēšanas procedūras. Šīs sertifikācijas procedūras ir būtiskas, lai nodrošinātu maksājuma drošību, bet tāpēc, ka tās nav saskaņotas visā Eiropā, karšu un termināļu ražotājiem rodas pārmērīgas izmaksas. Tādas tirgus virzītas iniciatīvas kā *OSeC* (drošības un sertifikācijas atvērtais standarts) un *CAS* (kopēja apstiprinājuma shēma) tika uzsāktas, lai risinātu šo jautājumu. Lai gan sākotnējā attīstība ir daudzsoļa, iniciatīvas vēl nav devušas taustāmus rezultātus tirgū.

EPC izveidoja visaptverošu Karšu ieinteresēto personu grupu (*CSG*), kurā ietilpst galveno nozaru pārstāvji, t. i., tirgotāji, karšu maksājumu apstrādātāji, karšu shēmas, maksājumu

²³ 7. punkts Nolīgumi par standartizāciju, Pamatnostādnes par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta piemērošanu horizontālās sadarbības līgumiem, OV C 11/1, 14.1.2011.

pakalpojumu sniedzēji un tehniskā nodrošinājuma sniedzēji. *CSG* izstrādā *SEPA* karšu standartizācijas apjomu, kura 5. versija tika publicēta 2010. gada decembrī. Apjoma mērķis ir saskaņot *SEPA* standartus tā, lai "jebkura *SEPA* karte tehniski spētu strādāt ar jebkuru *SEPA* termināli" un lai veicinātu saskaņotas sertificēšanas procedūras un standartus. Tomēr šajā posmā ir sasniegti konkrēti rezultāti tikai patiesi integrēta karšu tirgus radīšanā.

E- un m-maksājumi

EPC un *GSMA* pasaules mobilo operatoru apvienība 2010. gada oktobrī publicēja dokumentu, kurā izklāstīti mobilo operatoru un banku uzdevumi un pienākumi bezkontakta lietojumu pārvaldībai²⁴. Banku/karšu nozare un mobilo tīklu operatori tādējādi ir uzsākuši diskusijas par sadarbību un standartizāciju. Tomēr taustāmi rezultāti vēl nav sasniegti un vēl ir jāaizpilda vairāki būtiski robi, lai izveidotu stabilu ekosistēmu, kas balstīta uz saskaņotiem m-maksājumu uzņēmējdarbības modeļiem, kas darbojas pāri robežām.

M-maksājumu standartizācijas darbam pilnībā jānodrošina m-maksājumu risinājumu pilnīga sadarbība un jāatbalsta atvērti standarti, lai nodrošinātu patērētāju mobilitāti. Turklāt, ņemot vērā m-maksājumu īpatnības, standartizācijai būtu jārisina jautājums par m-maksājuma lietojumu pārnesamību (t. i., kā maksājuma pieteikums seko patērētājiem, kad tas maina mobilā operatora tīklu).

E-maksājumu kopīgu standartu trūkums, šķiet, ir mazāka problēma. Daļēji tas ir saistīts ar interneta kā kopējas platformas ar noteiktiem sakaru protokoliem izmantošanu. Pat tad, ja tie ir sākti internetā, e-maksājumus bieži apstrādā kā parastos maksājumus ar karti vai izmantojot tiešsaistes banku platformas. Tādēļ tos vairāk negatīvi ietekmē savstarpējās sadarbības trūkums starp dalībniekiem maksājuma procesa ķēdē (sk. 4.4.), nekā standartu trūkums. Turklāt standartizācijai būtu arī jānodrošina, ka e-un m-maksājumu risinājumi, ko piedāvā patērētājiem, ir viegli pieejami un lietotājam draudzīgi.

Jautājumi

- 18) Vai piekrītat, ka karšu maksājumu kopēju standartu izmantošana būtu izdevīga? Kādi ir galvenie trūkumi, ja tādi ir? Vai ir citi karšu maksājumu specifiski aspekti, izņemot trīs iepriekš minētos (*A2I*, *T2A*, sertifikācija), kas gūtu labumu no standartizācijas?
- 19) Vai pašreizējie pārvaldības pasākumi ir pietiekami, lai koordinētu, vadītu un nodrošinātu karšu maksājumu kopēju standartu pieņemšanu un īstenošanu saprātīgā termiņā? Vai ir pietiekami pārstāvētas visu ieinteresēto personu grupas? Vai ir kādi īpaši veidi, kā varētu uzlabot konfliktu risināšanu un paātrināt vienošanās rašanu?
- 20) Vai Eiropas standartizācijas organizācijām, piemēram, Eiropas Standartizācijas komitejai (*Comité européen de normalisation, CEN*) vai Eiropas Telekomunikāciju standartu institūtam (*ETSI*) būtu jāuzņemas aktīvāka loma karšu maksājumu standartizācijā? Kurā jomā jūs redzat vislielāko potenciālu to iesaistīšanai un kādi ir iespējamie rezultāti? Vai ir citas jaunas vai jau esošas struktūras, kas varētu veicināt karšu maksājumu standartizāciju?

²⁴ http://www.europeanpaymentscouncil.eu/knowledge_bank_detail.cfm?documents_id=423.

- 21) Attiecībā uz e- un m-maksājumu — vai redzat konkrētas jomas, kurās lielāka standartizācija būtu ārkārtīgi svarīga pamatprincipu atbalstam, piemēram, atvērtai inovācijai, pieteikumu pārnesamībai un sadarbībai? Kuras?
- 22) Vai Eiropas standartizācijas organizācijām, piemēram, *CEN* vai *ETSI*, būtu jāuzņemas aktīvāka loma e- vai m-maksājumu standartizācijā? Kurā jomā jūs redzat vislielāko potenciālu to iesaistīšanai un kādi ir iespējamie rezultāti?

4.4. Sadarbība starp pakalpojumu sniedzējiem

Sadarbība ir galvenā prasība tādā tīklu nozarē kā, piemēram, maksājumi, jo katram maksājumam ir nepieciešama vienošanās starp maksātāja maksājumu pakalpojumu sniedzēju un maksājuma saņēmēja maksājumu pakalpojumu sniedzēju. Lai nodrošinātu, ka visi maksājumi var sasniegt jebkuru saņēmēju, nekaitējot dalībniekiem un iesaistītajiem starpniekiem, ir vēlams augstāks koordinācijas līmenis pilnīgas sadarbības veidā.

Saskaņā ar Komisijas priekšlikumu par naudas pārvedumiem un tiešajiem debietiem sadarbības principu var piemērot maksājumu karšu tirgū papildus iepriekš minēto šķēršļu novēršanai, jo īpaši attiecībā uz saņēmēja izvēli un tirdzniecības noteikumiem.

4.4.1. Sadarbība m-maksājumu jomā

Mobilo maksājumu tirgus Eiropā joprojām ir sākumstadijā. Viens no galvenajiem šķēršļiem m-maksājumu plašas izmantošanas uzsākšanai, šķiet, ir sadarbības trūkums starp mobilo tīklu operatoriem (*MNO*), tradicionālajiem *PSP* (bankas) un citiem dalībniekiem, piemēram, ražotājiem vai lietojumprogrammu izstrādātājiem. *MNO*, šķiet, vēlas saglabāt kontroli pār uzņēmējdarbību, vismaz savu pakalpojuma drošības pārvaldnieka lomu. Vienlaikus e-maksājumu dalībnieki vēlas paplašināt savu ietekmi uz mobilo sakaru vidi (gan attālos, gan tuvinātos maksājumos).

Šķiet, ka privātie dalībnieki, kuri kontrolē standartus un līdz ar to — sadarbību, pārvaldīs visu maksājumu ķēdi: pašas iekārtas, pieteikuma platformas un drošības pārvaldību. Šajā situācijā pastāv nopietns fragmentācijas risks individuāli izstrādātu risinājumu dēļ. Turklāt nevajadzētu aizmirst citas nozares, uz kurām potenciāli attiecas sadarbība, bet kurām nav vadošā loma standartizācijas stratēģijā, piemēram, sabiedriskais transports (maksājumi par biļetēm) vai veselības aprūpe (maksājumi ar kartēm par veselības apdrošināšanu).

4.4.2. Sadarbība e-maksājumu jomā

EPC ir nolēmusi neveidot savu tiešsaistes banku pakalpojumu shēmu, tā vietā ierosinot izstrādāt sadarbības programmu, kas pieļauj konkurenci starp dažādām shēmām un ļauj atsevišķām bankām izlemt, kurai shēmai pievienoties. Pagaidām nevienam pakalpojumu sniedzējam, kas nav banka, nav atļauts pievienoties šim darbam²⁵. Trīs banku shēmas²⁶ ir uzņēmušās "konceptijas pierādīšanu", lai pārbaudītu sadarbību starp shēmām. Vēl ir par agru vērtēt, vai šo projektu var sekmīgi pārveidot par ES mēroga shēmu.

²⁵ Eiropas Komisija ir uzsākusi lietu par standartizāciju, lai nodrošinātu sadarbību e-maksājumu jomā: http://ec.europa.eu/competition/elojade/iseef/case_details.cfm?proc_code=1_39876.

²⁶ *iDEAL* (Nīderlande), *EPS* (Austrija) un *Giropay* (Vācija).

Vienlaikus *EBA Clearing*, klīringa un norēķinu operators ar gandrīz 70 akcionārēm bankām, ir paziņojis par e-maksājumu iniciatīvu, kas balstīta uz bankas pakalpojumiem tiešsaistē. Izmēģinājuma programmu ir plānots uzsākt 2012. gada maijā.

4.4.3. Sadarbība un konkurence

Tehniskā sadarbība ir jānošķir no komerciālās sadarbības, t. i., tirgotāju spējas izvēlēties saņēmējus un klientu spēju izvēlēties izsniedzējus neatkarīgi no to atrašanās vietas. Ir svarīgi arī risināt problēmas saistībā ar trīspusēju shēmu sadarbību salīdzinājumā ar četrpusējām shēmām.

Jautājumi

- 23) Vai šobrīd ir kāds maksājumu ķēdes segments (maksātājs, maksājuma saņēmējs, maksājuma saņēmēja maksājumu pakalpojumu sniedzējs, apstrādātājs, shēma, maksātāja maksājumu pakalpojumu sniedzējs), kurā sadarbības trūkums ir īpaši svarīgs? Kā tas būtu jārisina? Kāda līmeņa sadarbība būtu nepieciešama, lai izvairītos no tirgus sadrumstalotības? Vai iespējams norādīt sadarbības minimālās prasības, jo īpaši attiecībā uz e-maksājumiem?
- 24) Kā atrisināt pašreizējo sadarbības trūkumu attiecībā uz m-maksājumiem un e-maksājumu lēno progresu? Vai pašreizējie pārvaldības pasākumi ir pietiekami, lai koordinētu, vadītu un nodrošinātu sadarbību saprātīgā termiņā? Vai ir pietiekami pārstāvētas visu ieinteresēto personu grupas? Vai ir kādi īpaši veidi, kā varētu uzlabot konfliktu risināšanu un paātrināt vienošanās sasniegšanu?

4.5. Maksājumu drošība

Mazumtirdzniecības maksājumu drošība ir būtisks priekšnoteikums, kas vienlīdz svarīgs maksājumu lietotājiem un tirgotājiem. Presē patērētājus bieži pamatoti brīdina par krāpšanu un datu ļaunprātīgas izmantošanas gadījumiem, un tāpēc tie ir īpaši jutīgi pret karšu un interneta maksājumu drošības jautājumiem. Iekšējā tirgū veidojamās e-komercijas sabiedriskā apspriešana to apstiprināja un konstatēja, ka maksājumu drošība ir viens no galvenajiem šķēršļiem, kas neļauj plaši pieņemt elektronisko komerciju.

Drošības prasības visvairāk attiecas uz krāpšanas novēršanu. Pašlaik turpinās uz paraksta balstītu karšu (aprīkotas ar magnētisko svītru kartes nolasīšanai) nomaiņu pret "*Chip and PIN*" (*EMV* saderīgām) kartēm, kas ir palīdzējusi Eiropas līmenī ievērojami samazināt krāpšanu pārdošanas vietā. 2010. gada beigās aptuveni 90 % no visiem karšu termināliem pārdošanas vietās un 80 % no visām ES maksājumu kartēm bija *EMV* saderīgas. Lai gan tas ir palīdzējis samazināt krāpšanu ar karti fizisko maksājumu darījumos, krāpnieciskās darbības arvien vairāk pārvietojas uz attālinātajiem karšu darījumiem, jo īpaši uz maksājumiem internetā. Attālinātie karšu darījumi ir tikai neliela visu karšu darījumu, daļa, bet jau veido lielāko daļu no visiem krāpšanas gadījumiem. E-maksājumi bez kartēm arī ir neaizsargāti pret krāpšanu. Iespējamie aizsardzības līdzekļi tiešsaistes banku vai citu interneta maksājumu darījumos ir tie, ko sauc par divu faktoru autentifikāciju, t. i., izmantojot *PIN* kombinācijā ar vienreizēju darījuma kodu, kas saņemts, piemēram, izmantojot īsziņu vai speciālu ierīci. Tomēr būtu jāņem vērā kompromiss starp drošību, ātrumu un ērtu izmantošanu.

Otrs svarīgs jautājums šajā jomā ir datu aizsardzība. Visi maksājumu līdzekļi, kas minēti šajā zaļajā grāmatā, paredz personas datu apstrādi un elektronisko komunikāciju tīklu izmantošanu. Konfidencialai klientu informācijai nevajadzētu izplatīties ārpus drošas

maksājumu infrastruktūras, gan datu apstrādes, gan glabāšanas ziņā. Direktīva 95/46/EK²⁷ un 2002/58/EK²⁸ nosaka tiesisko regulējumu, kas attiecas uz personas datu apstrādi ES, un nosaka apstrādes darbības, ko šajā kontekstā veic dažādie maksājumu operācijā iesaistītie dalībnieki. Tā ir visu tirgus dalībnieku, kas iesaistīti maksājuma darījumā, galvenā atbildība. Ir svarīgi, lai maksājumu darījumu autentifikācijas mehānismi jau no paša sākuma ietvertu sevī nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu atbilstību datu aizsardzības prasībām. Jāierobežo to personu skaits, kam ir piekļuve autentifikācijas datiem maksājuma darījuma laikā vai pēc tā, līdz tām, kuras noteikti ir vajadzīgas darījuma veikšanai.

Turklāt drošu interneta maksājumu integrēts tirgus, iespējams, varētu atvieglot cīņu pret tīmekļa vietnēm, kurās piedāvā nelegālu saturu vai pārdod viltotus produktus. Saskaņā ar iepriekš noteiktu kārtību maksājumu pakalpojumu sniedzējiem varētu būt pienākums atteikties izpildīt finanšu darījumus attiecībā uz tīmekļa vietnēm, kas iepriekš atzītas par nelikumīgām.

Jautājumi

- 25) Vai jūs domājat, ka fiziskie darījumi, tostarp ar *EMV* saderīgām kartēm un tuvinātie m-maksājumi, ir pietiekami droši? Ja nē, kādi ir drošības pasākumu trūkumi un kā tos novērst?
- 26) Vai attālinātajiem maksājumiem (ar kartēm, e-maksājumiem vai m-maksājumiem) ir nepieciešamas papildu drošības prasības (piemēram, divu faktoru autentifikācija vai drošu maksājumu protokolu izmantošana)? Ja jā, tad kādas konkrētas metodes/tehnoloģijas ir visefektīvākās?
- 27) Vai maksājumu drošībai jābūt saistītai ar tiesisko regulējumu, iespējams, saistībā ar citām digitālām autentifikācijas iniciatīvām? Kuras tirgus dalībnieku kategorijas būtu jāpakļauj šādai sistēmai?
- 28) Kuri mehānismi ir visatbilstošākie, lai nodrošinātu personas datu aizsardzību un atbilstību ES tiesību aktos noteiktajām juridiskajām un tehniskajām prasībām?

5. STRATĒGIJAS ĪSTENOŠANA/PĀRVALDĪBA

5.1. SEPA pārvaldība

Līdz šim *SEPA* galvenokārt ir darbojies kā pašregulācijas projekts, ko izveidoja un vada Eiropas banku nozare, izmantojot Eiropas Maksājumu padomi (EMP), un kas saņem lielu atbalstu no ECB un Komisijas. Eiropas Maksājumu padomes plenārsēde koordinē *SEPA* shēmu un tās struktūru pārvaldību, kā arī jaunu noteikumu vai izmaiņu ieviešanu šajās shēmās un struktūrās. Attiecībā uz dalību EMP vēl bez bankām pašlaik viena vieta ir piešķirta maksājumu iestādēm, bet citi maksājumu pakalpojumu sniedzēji, apstrādātāji, piedāvājuma

²⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 1995. gada 24. oktobra Direktīva 95/46/EK par personas aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti, OV L 281, 23.11.1995., 31. lpp.

²⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 12. jūlija Direktīva 2002/58/EK par personas datu apstrādi un privātās dzīves aizsardzību elektronisko komunikāciju nozarē (direktīva par privāto dzīvi un elektronisko komunikāciju), OV L 201, 31.7.2002., 37. lpp.

puses tirgus dalībnieki (piemēram, programmatūras pārdevēji, termināļu ražotāji) un lietotāji nav pārstāvēti.

Lai uzlabotu ieinteresēto personu iesaisti *SEPA* pārvaldībā ES līmenī, Komisija un ECB 2010. gada martā kopīgi izveidoja augsta līmeņa pārvaldes struktūru — "*SEPA* Padomi". Tā apvieno augsta līmeņa pārstāvjus no maksājumu tirgus pieprasījuma un piedāvājuma puses. Tās mērķis ir veicināt integrēta euro privātklientu maksājumu tirgus izveidi un panākt vienprātību par turpmāko rīcību, lai pabeigtu *SEPA*. Tai nav likumdošanas pilnvaru, un tā nevar pieņemt saistošus noteikumus.

Ar tādas regulas pieņemšanu, kas nosaka tehniskas prasības naudas pārvedumiem un tiešā debeta maksājumiem euro, var būt noderīga aktīvāka ES iestāžu iesaistīšanās *SEPA* pārvaldībā. Šajā sakarā varētu apsvērt, piemēram, ECB, Komisijas vai Eiropas Banku iestādes (*EBA*), nozīmīgāku lomu likumdošanas un regulatīvajā uzraudzībā.

Jautājumi

- 29) Kā Jūs vērtējat pašreizējo *SEPA* pārvaldības organizāciju ES līmenī? Vai jūs varat norādīt vājās vietas un, ja jā, vai jums ir kādi ieteikumi, kā uzlabot *SEPA* pārvaldību? Kādu līdzsvaru starp normatīvo un pašregulējošo pieeju jūs uzskatāt par piemērotu? Vai piekrītat, ka Eiropas regulatoriem un uzraudzītājiem būtu jāuzņemas aktīvāka loma *SEPA* projekta tālākas attīstības virzīšanā?

5.2. Karšu, m-maksājumu un e-maksājumu jomas pārvaldība

Lai uzlabotu ieinteresēto personu iesaistīšanos, EMP ir izveidojusi klientu ieinteresēto personu forumu (nodarbojas ar *SEPA* naudas pārvedumu un *SEPA* tiešo debetu) un karšu ieinteresēto personu grupu (nodarbojas ar karšu maksājumiem). Abas šīs struktūras kopīgi vada EMP un tiešo lietotāju pārstāvji. Pašregulācijas ziņā, lai gan vajadzīgi papildu paskaidrojumi, *SEPA* karšu maksājumu sistēma (*SCF*), ko pieņēma EMP — ar brīvprātīga rīcības kodeksa statusu —, nosaka principus un nosacījumus, kas jāievēro bankām, pārstrādātājiem un karšu shēmām, lai atbilstu *SCF* vai *SEPA* prasībām. Tomēr, neraugoties uz spēcīgu stimulu uzņēmējiem, kuri vēlas pieņemt maksājumus euro, lai atbilstu *SEPA*, *SCF* nav vienprātīga visu ieinteresēto personu atbalsta un nav oficiāla mehānisma, lai interpretētu, pārraudzītu un ieviestu karšu shēmu atbilstību *SEPA*, ne arī lai izšķirtu iespējamus strīdus.

Tādās jomās kā pienācīga pamata radīšana e- un m-maksājumiem integrācijas centieni ir lēni guvuši reālus rezultātus, tādējādi aizkavējot sadarbību, inovāciju, lielāku izvēli un apjomradītus ietaupījumus. Strupceļi un neskaidrības var likt tirgus dalībniekiem ieņemt "nogaidīsim un paskatīsimies" attieksmi. Ņemot vērā, ka patlaban Eiropas ekonomikā kopumā trūkst apņemšanās iesaistīties šādā svarīgā iniciatīvā, integrēta tirgus sasniegšanai jāīsteno visaptveroša pieeja, kurā ietver regulējumu, pašregulējumu un konkurences tiesību atbilstību un izpildi.

Jautājumi

- 30) Kā jārisina pašreizējie pārvaldības aspektu standartizācijas un sadarbības aspekti? Vai ir nepieciešams palielināt to ieinteresēto personu līdzdalību, kas nav bankas un, ja jā, tad kā (piemēram, sabiedriskās apspriešanās, saprašanās memorandi ieinteresētajām pusēm, uzdotot *SEPA* Padomei sniegt norādījumus par konkrētiem tehniskiem standartiem, utt.)? Vai būtu jāļauj tirgus dalībniekiem pašiem sekmēt

tirgus integrāciju ES mērogā un jo īpaši izlemēt, vai un ar kādiem nosacījumiem maksājumu shēmas, kas nav euro valūtās, pievienojas esošajām maksājumu shēmām euro? Ja nē, kā to risināt? Vai publiskā sektora iestādēm būtu jāuzņemas kāda loma, un, ja jā, tad kāda?

- 31) Piemēram, vai starp Eiropas publiskā sektora iestādēm un EMP varētu noslēgt saprašanās memorandu, kurā noteikts grafiks/darba plāns ar konkrētiem rezultātiem ("atskaites punktiem") un konkrētiem mērķa datumiem?

6. VISPĀRĪGAS PIEZĪMES

Jautājumi

- 32) Šajā zaļajā grāmatā aplūkoti īpaši aspekti, kas saistīti ar karšu maksājumu tirgus, e- un m-maksājumu darbību. Vai jūs domājat, ka kāds svarīgs jautājums ir izlaists vai nepietiekami aplūkots?

7. GAIDĀMĀ VIRZĪBA

Visas ieinteresētās personas tiek aicinātas iesniegt savu viedokli, atbildot uz iepriekš minētajiem jautājumiem. Materiāli sūtāmi uz norādīto adresi tā, lai tie nonāktu Komisijā **ne vēlāk kā 2012. gada 11. aprīlī: markt-sepa@ec.europa.eu**.

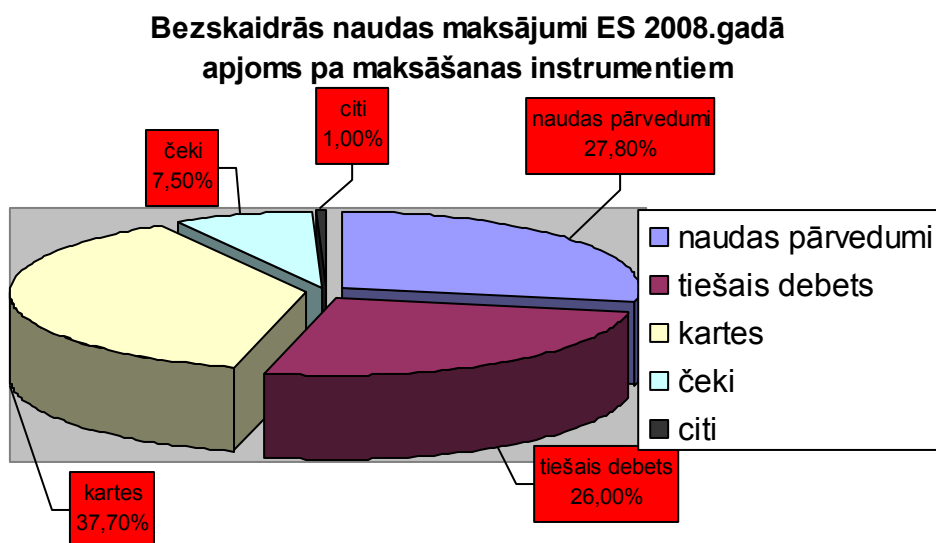
Nav jāatbild uz visiem šajā grāmatā aplūkotajiem jautājumiem. Tāpēc lūdzam skaidri norādīt, uz kuriem jautājumiem attiecas jūsu atbildes. Ja iespējams, lūdzam minēt konkrētus argumentus par vai pret zaļajā grāmatā ierosinātajām iespējām un pieejām.

Komisija, pamatojoties uz saņemtajām atbildēm, 2012. gada otrajā ceturksnī paziņos nākamos pasākumus, kas būs šīs zaļās grāmatas turpinājums. Priekšlikumus, ja nepieciešams, pieņems 2012. gada ceturtajā ceturksnī vai 2013. gada pirmajā ceturksnī. Visām turpmākajām likumdošanas iniciatīvām un nelegislatīvajiem priekšlikumiem būs pievienots arī plašs ietekmes novērtējums.

Viedokļi tiks publicēti internetā. Ir svarīgi izlasīt īpašo privātuma paziņojumu, kas pievienots šai zaļajai grāmatai, lai iegūtu informāciju par to, kā tiks apstrādāti jūsu personas dati un iesūtītā informācija.

1. pielikums. Dažādu maksājumu instrumentu lietošana

1. diagramma. Bezskaidrās naudas maksājumi ES — apjoms pa maksājumu instrumentiem

Avots — ECB, *Comparative tables, Retail transactions*

1. tabula. Karšu maksājumi ES (2009. gads)

Dalībvalsts	Izniegto maksājumu karšu skaits uz vienu iedzīvotāju	Karšu darījumu skaits uz vienu iedzīvotāju ²⁹	Darījuma ar karti vidējā vērtība uz vienu karti (EUR)	POS darījumu skaits uz vienu karti ³⁰	POS darījumu vidējā vērtība uz vienu karti (EUR)
Beļģija	1,78	92	55	52	2843
Vācija	1,54	30	64	20	1247
Igaunija	1,37	116	17	85	1405
Īrija	1,22	72	73	56	4237
Grieķija	1,35	8	101	5	487
Spānija	1,62	47	46	27	1234
Francija	1,35	107	49	80	3905
Itālija	1,15	24	80	22	1788
Kipra	1,54	40	87	25	2072
Luksemburga	2,00	109	76	57	4166
Malta	1,55	27	63	18	1108
Nīderlande	1,83	125	42	68	2902
Austrija	1,24	46	63	28	1395
Portugāle	1,89	100	39	53	2060

²⁹ Izņemot e-naudas karšu darījumus.

³⁰ Darījumi tirdzniecības vietās ietver darījumus terminālos, kas atrodas dalībvalstī un ārpus tās.

Slovēnija	1,66	54	37	32	1187
Slovākija	0,94	21	57	15	596
Somija	1,74	172	34	100	3402
Eurozonas apakšrezultāts	1,45	58	52	40	2066
Bulgārija	1,01	2	78	2	138
Čehija	0,89	17	38	21	813
Dānija	1,25	180	47	129	5875
Latvija	1,10	43	20	37	698
Lietuva	1,29	28	18	22	384
Ungārija	0,88	18	27	21	1028
Polija	0,87	18	25	21	539
Rumānija	0,60	4	39	7	251
Zviedrija	1,85	182	40	89	2735
Apvienotā Karaliste	2,33	132	58	56	3294
Kopā ES27	1,45	63	52	43	2194

Avots — *ECB Payment Statistics*, 2011. gada februāris.

2. pielikums. Stāka informācija par MIF

MIF var būt procentu maksa, fiksēta maksa vai kombinēta maksa (procentu un fiksēta maksa). ES tiek piemērotas ļoti dažādas *MIF*. Ne visas šīs maksas ir publiskas. Tomēr neformālu un formālu vienošanos ar Eiropas Komisiju rezultātā *MasterCard* un *Visa Europe* pašlaik publicē savas noteiktās *MIF* (vairākās valstīs *MIF* nosaka vietējo banku sistēma saistībā ar *MasterCard* un *Visa* sistēmām, kurās maksa parasti netiek publiskota). *MasterCard* un *Visa Europe MIF* atkarībā no kartes kategorijas un valsts svārstās no nulles (*Maestro* Šveicē) līdz 1,62 % (*MasterCard* debetkartes Polijā) un 1,90 % (*Visa* debetkartes un komerckartes Polijā).

Saskaņā ar neformālo vienošanos ar Komisiju *MasterCard* ir samazinājusi *MIF* pārrobežu patērētāju debetkartēm un kredītkartēm attiecīgi līdz 0,20 % un 0,30 %. *Visa Europe* ir samazinājusi *MIF* par pārrobežu patērētāju debetkaršu darījumiem un darījumiem deviņās ES dalībvalstīs līdz 0,20 %. Minētajās vienošanās piemēro tā saukto "tirgotāja vienaldzības testa" kritēriju. Saskaņā ar šo testu *MIF* ir noteikta tādā līmenī, kurā maksājums ar karti nerada augstākas izmaksas mazumtirgotājam, nekā maksājums ar skaidru naudu, padarot mazumtirgotāju vienaldzīgu pret to, kurš no diviem maksāšanas līdzekļiem tiek izvēlēts. Tāpēc var uzskatīt, ka šis līmenis nodrošina, ka tirgotāji un viņu turpmākie klienti gūst nelielu labumu no efektivitātes, ko iespējams, rada *MIF*. Dažos gadījumos konkurences iestādes ir noslēgušas oficiālu vai neoficiālu vienošanos par savstarpējām komisijas maksām konkrētu līmeni un citiem nosacījumiem³¹.

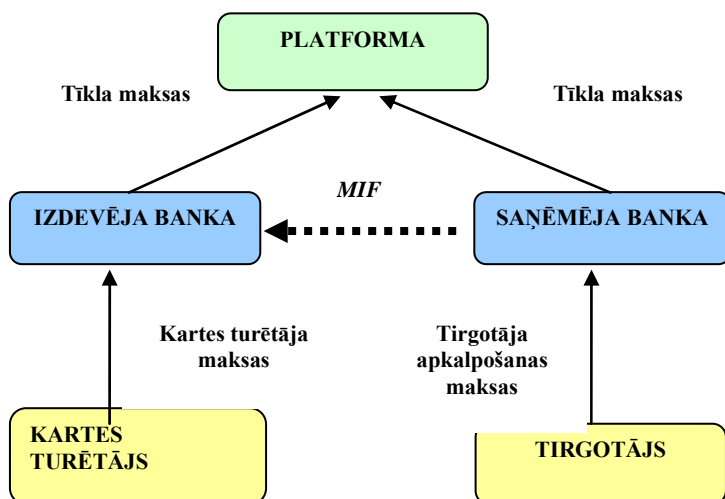
Četrpusējas shēmas un trīspusējas shēmas

MIF ir piemērojamas darījumiem ar maksājumu kartēm pārdošanas vietā, t. i., darījumiem, ko kartes turētājs veic pie tirgotāja. Četrpusējā sistēmā izdevējs *PSP* noslēdz līgumu ar kartes turētāju (maksātāju), un komersants noslēdz līgumu ar *PSP* (vai maksājuma saņēmēja *PSP*), lai iegūtu karšu maksājumus, kas veikti viņa terminālā. Par saviem pakalpojumiem saņēmējs *PSP* no tirgotāja iekasē maksu, kas ir pazīstama kā tirgotāja apkalpošanas maksa (*MSC*).

Šādām shēmām savstarpējā maksa ir maksa, ko izdevējs *PSP* iekasē par darījumiem, kas veikti ar tā izdotajām kartēm. Šīs izmaksas sedz saņēmējs *PSP* un pēc tam savukārt to sedz tirgotāji ar paaugstinātu apkalpošanas maksu. Tādēļ savstarpējās maksas lielā mērā nosaka cenu, kuru maksājumu pakalpojumu sniedzējs iekasē no tirgotājiem par karšu pieņemšanu. Tādēļ *MIF* ietekmē cenu konkurenci starp saņēmējiem *PSP*, tā kaitējot tirgotājiem un sekojoši arī pircējiem³², īpaši kombinācijā ar citu uzņēmējdarbības praksi, kas izklāstīta šīs zaļās grāmatas 4.1. un 4.2. nodaļā.

³¹ *Visa, MasterCard, Pagobancomat, Groupement.*

³² Sk. Komisijas lēmumus, kas atteicas uz *MasterCard* un *Visa* — Komisijas 2007. gada 19. decembra Lēmumu attiecībā uz tiesas procesu atbilstoši EK Līguma 81. pantam un EEZ līguma 53. pantam — Lieta COMP/34.579 — *MasterCard*, Lieta COMP/36.518 — *EuroCommerce*, Lieta COMP/38.580 — Komerckartes, Un Komisijas 2010. gada 8. decembra Lēmumu attiecībā uz tiesas procesu atbilstoši EK Līguma 101. pantam un EEZ līguma 53. pantam — Lieta COMP/39.398 — *Visa MIF*.

Trīspusējās karšu shēmas, ko dažkārt dēvē par "īpašumtiesību" shēmām, atšķiras no četrpusējām shēmām tādējādi, ka darījumā iesaistīti tikai maksātājs/kartes turētājs, maksājuma saņēmējs/tirgotājs un shēma, bet četrpusējās shēmās darījumā iesaistīti maksātājs/kartes turētājs, izdevējs *PSP* (jeb maksātājs *PSP*), maksājuma saņēmējs/tirgotājs un tā *PSP* (saņēmējs *PSP* jeb maksājuma saņēmējs *PSP*). Tas nozīmē, ka pēdējā gadījumā shēmas loma galvenokārt aprobežojas ar infrastruktūras nodrošināšanu.

Trīspusējā shēmā ir iesaistīts tikai viens *PSP*, kas vienlaikus ir izdevējs un saņēmējs. Tomēr, ja shēma licences par karšu izdošanu un darījumu saņemšanu izsniedz vairākiem *PSP*, tā nav "tīra" trīspusēja shēma, bet atgādina četrpusēju shēmu.

"Tīrā" trīspusējā shēmā starp *PSP* nav skaidra vienošanās par *MIF*. Ir tikai maksas, ko maksā kartes turētājs (gada maksa, maksa par darījumu, utt.) un tirgotāja apkalpošanas maksa, ko sedz mazumtirgotājs. Tomēr shēma var izmantot iekasēto maksu, lai subsidētu vienu sistēmas daļu vai otru (t. i., tirgotāju vai kartes turētāju), radot netiešu *MIF*.